

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ SPOŁECZNA - WSPÓŁPRACA ZAMIĄST RYWALIZACJI

Materiał przygotowany na podstawie publikacji: „Przedsiębiorczość społeczna. Współpraca zamiast rywalizacji.”
Autorzy: Anna Dranikowska, Karolina Dereżyńska, Tadeusz Mirski

Stowarzyszenie Na Rzecz Spółdzielni Socjalnych; Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej; Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu; Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie; Uniwersytet Warszawski.

Publikacja przygotowana w ramach projektu: „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Oryginał dostępny na stronie:

https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/Program_nauczania_wspolprac_zamiast_rywalizacji_-_SNRSS_final_version.pdf

Przedsiębiorczość społeczna to rodzaj działalności gospodarczej, który łączy w sobie cele ekonomiczne oraz cele społeczne. Wywodzi się bezpośrednio z ruchu spółdzielczego i dzieli z nim fundamentalne wartości – prymat człowieka nad zyskiem, współpracę zamiast rywalizacji oraz demokratyczne zarządzanie. To wartości, które zyskały w ostatnich latach na znaczeniu, bo właśnie gospodarka, która w centrum stawia człowieka może być odpowiedzią na różnorodne problemy ekonomiczne i społeczne, z którymi mierzyć się muszą współczesne społeczeństwa, w tym m.in.:

1. Podziały między ludźmi związane z marginalizacją określonych grup społecznych.
2. Napięcia społeczne związane z nierównościami społecznymi i brak umiejętności radzenia sobie z nimi.
3. Brak wiedzy z zakresu alternatywnego sposobu prowadzenia działalności gospodarczej.
4. Brak umiejętności organizowania się według zasad kooperatywności
5. Brak umiejętności budowania sprawiedliwej gospodarki opartej na wartościach.

Pozytywny wpływ przedsiębiorczości społecznej na gospodarkę został zauważony przez Unię Europejską. Okazało się, że funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni sprzyja utrzymaniu zatrudnienia i stabilizacji sytuacji gospodarczej (...).

Na szczególną uwagę w przedsiębiorczości społecznej (...) zasługują spółdzielnie socjalne. To przedsiębiorstwa społeczne, których zadaniem jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków w celach społecznej i zawodowej reintegracji. Spółdzielnie aktywnie działają na rzecz swoich członków, pracowników, społeczności lokalnych, walnie przyczyniając się do zmniejszenia nierówności i poprawy jakości życia zarówno swoich pracowników, jak i pozostałych interesariuszy. (...)

Przedsiębiorczość społeczna może być wartościowym dopełnieniem przedsiębiorczości rozumianej w sposób tradycyjny. Z uwagi na zakorzenienie zarówno w sferze biznesu, jak i wartości sprzyja ona budowie społeczeństwa otwartego, wrażliwego na potrzeby słabszych, społeczeństwa włączającego, społeczeństwa, w którym zasoby dzielone są w sposób bardziej sprawiedliwy, a pracownicy mają większe prawa i większe możliwości współdecydowania. Przedsiębiorczość społeczna uczy współdziałania, współpracy opartej na szacunku dla wszystkich, pracy zespołowej, przestrzegania demokratycznych zasad. Warto podkreślić, że jest to nauka interdyscyplinarna. Dla edukacji z zakresu przedsiębiorczości społecznej charakterystyczne jest połączenie elementów związanych z rozwijaniem kompetencji z obszaru przedsiębiorczości (jak na przykład: krytyczne myślenie, wiedza z zakresu ekonomii i prawa, wytrwałość, zdolności przywódcze, podstawy

marketingu) oraz z obszaru umiejętności społecznych (zdolność do współpracy, odpowiedzialność, komunikatywność, kreatywność, innowacyjność). (...)

Wbrew temu, co pisał angielski filozof, John Locke, człowiek nie rodzi się jako „czysta karta” z pełną możliwością kształtowania swojej przyszłości. Od początku warunki funkcjonowania każdego z nas są determinowane przez czynniki takie jak uwarunkowania genetyczne, środowisko, w jakim dorastamy, wzorce rodzinne, stan państwa i środowiska, ale też inne losowe zdarzenia. Perspektywa życiowego „sukcesu”, „zwycięstwa” dostępna jest tylko nielicznym. Nie brakuje wokół nas ludzi, którzy stanęli lub staną wobec trudności, z którymi nie będą potrafili sobie sami poradzić. Nagromadzenie takich trudności powoduje, że często nie są oni w stanie w pełni uczestniczyć w życiu społecznym – nie mają pracy, domu, rodziny czy przyjaciół. Nie mają dostępu do kultury a jeśli przytrafi im się wypadek, nie mogą skorzystać z ubezpieczenia społecznego. Taką niezdolność do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, gospodarczym czy kulturalnym nazywamy **marginalizacją** albo **wykluczeniem społecznym**.

Czym jest marginalizacja?

Marginalizacja – wykluczenie z udziału w życiu społecznym jednostek, grup społecznych lub, w ujęciu globalnym, społeczeństw w stosunku do ich otoczenia społecznego. Wykluczenie (marginalizacja) jest rozumiane jako niemożliwość bycia uczestnikiem ważnych społecznie aspektów życia społecznego, jak gospodarcze, społeczne czy kulturowe. (za: wikipedia.pl). We współczesnym, rozwiniętym gospodarczo świecie istnieje wiele rozwiązań, których zadaniem jest wyrównywanie szans i wspieranie potrzebujących. Takimi rozwiązaniami są np. powszechny system oświaty, system zdrowotny czy system opieki społecznej. Budowanie wzajemnej empatii i gotowości pomocy poszerza zarówno nasze wspólne, społeczne, jak i indywidualne perspektywy.

Główne przyczyny wykluczenia społecznego w Polsce

Ubóstwo – jest to stały brak wystarczających środków materialnych na zaspokajanie głównych potrzeb, który stanowi zagrożenie dla realizacji życiowych celów. Osoby ubogie mają problem z zapewnieniem sobie pożywienia, schronienia, ubrania, transportu, ale również w uczestniczeniu w życiu kulturalnym i społecznym. (...) Mimo że przeciętna sytuacja materialna Polaków się poprawia, to zarazem rosną nierówności i liczba osób dotkniętych ubóstwem. Tylko część osób ubogich jest uprawniona do ubiegania się o środki pieniężne z opieki społecznej. Wśród najczęstszych przyczyn ubóstwa wymienia się bezrobocie, wyuczoną bezradność czy uzależnienia. Zjawisko to przyczynia się do obniżenia jakości życia ludzi, zagrożenia niestabilnością społeczną, osłabienia gospodarki oraz wyższych kosztów funkcjonowania państwa. Warto też wiedzieć, że w Polsce jest wielu tzw. ubogich pracujących, czyli ludzi, którzy są aktywni zawodowo, ale mimo to ich wynagrodzenie nie pozwala osiągnąć stabilności.

Bezrobocie – (...) W Polsce współczynnik aktywności zawodowej wynosi ok. 56%. Oznacza to, że niemal połowa mieszkańców naszego kraju (populacji od 15 roku życia w górę) jest bierna zawodowo. Wśród przyczyn wskazuje się naukę lub zdobywanie kwalifikacji zawodowych (zwłaszcza wśród osób młodych), zajmowanie się rodziną i domem (zwłaszcza wśród kobiet), choroby, niepełnosprawności, ale też zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy. Skutkami zjawiska bezrobocia mogą być ubóstwo, brak dostępu do opieki zdrowotnej, brak bezpieczeństwa socjalnego, psychicznego czy obniżone poczucie własnej wartości.

Bezdomność – osób pozbawionych domu w Polsce jest co najmniej 30 tys., chociaż niektórzy szacują tę liczbę nawet na 300 tys. (wg Stowarzyszenia Monar). Bezdomność wiąże się z ogromnym obciążeniem psychicznym, poczuciem wyobcowania i braku możliwości samorealizacji. Ze zjawiskiem bezdomności współwystępują takie problemy jak uzależnienia, przestępczość, dezintegracja i

przemoc w rodzinie, choroby psychiczne, zespół nabytej bezradności czy choroby. W szerszej perspektywie bezdomność może być wywoływana przez ogólną sytuację społeczno-ekonomiczną w kraju, w tym brak miejsc pracy, brak miejsc w placówkach pomocy lub niewydolną służbą zdrowia. Wśród osób bezdomnych nie brakuje osób z wykształceniem wyższym, pojawiają się w tym gronie nawet matki samodzielnie wychowujące dzieci.

Uzależnienie – zwykle kojarzy się je z narkotykami, alkoholem, lekami czy papierosami. Zjawisko to, będące zaburzeniem zdrowia psychicznego i fizycznego, dotyczy jednak również innych czynności, nad którymi dana osoba utraciła kontrolę, np. korzystania z gier i Internetu, seksu albo oglądania telewizji. W przypadku uzależnień związanych z zażywaniem jakichś substancji, osoby, które dotyka problem, potrafią odczuwać bez nich szereg dolegliwości fizycznych, w tym ból, bezsenność, drżenie mięśni czy wymioty. Istnieją jednak również uzależnienia psychiczne, które co prawda nie wiążą się z dolegliwościami fizycznymi, ale w ich przypadku osoba dotknięta tą chorobą nie potrafi bez pomocy z zewnątrz przerwać określonych zachowań. Specjaliści definiują również uzależnienie społeczne, gdzie pod wpływem grupy lub mody osoba zażywa środki toksyczne, a w miarę pogłębiania się choroby następuje jej stopniowe wycofanie z dotychczasowego życia i aktywności.

Samotność – uważana jest za chorobę cywilizacyjną. Mimo współczesnych możliwości kontaktu nie brakuje osób doświadczających poczucia izolacji, „samotności w tłumie”. Według raportu Centrum Badania Opinii Społecznej pn. „Więzi społeczne” 4% Polaków często lub bardzo często odczuwa poczucie osamotnienia, a aż 41% od czasu do czasu. Równocześnie 7% z nas – przede wszystkim osoby starsze, rozwiedzione, owdowiałe – spędza czas samotnie. Co dziesiąty z nas nie ma nikogo, z kim mógłby porozmawiać o wszystkich swoich problemach. Zjawisko samotności dotyczy również nastolatków. W USA dostrzeżono powiązanie między samotnością i depresją a korzystaniem z mediów społecznościowych i smartfonów. Nastolatki, które spędzają przy smartfonach więcej niż 3 godziny dziennie, są aż o 35% bardziej skłonne do samobójstwa.

Niepełnosprawność – według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. aż 4,7 mln mieszkańców Polski to osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Szerokie ujęcie tego zjawiska mówi o długotrwałym ograniczeniu w funkcjonowaniu człowieka. Jego przyczyną może być obniżenie sprawności funkcji fizycznych, psychicznych lub umysłowych. Zwykle jest niedostrzegalna na pierwszy rzut oka, wiąże się jednak z szeregiem dodatkowych trudności w życiu. Wskaźnik zatrudnienia wśród osób z niepełnosprawnościami wynosi zaledwie 26,3%. Osoby z niepełnosprawnościami znacznie częściej pogrążone są w ubóstwie i osiągają niższy poziom edukacji.

Społeczeństwo, które pomaga osobom w trudnej sytuacji, buduje najsilniejszą wspólnotę. Rozwinięte mechanizmy wsparcia są charakterystyczne dla krajów najbardziej rozwiniętych o najwyższej jakości życia. Dla bogatszych mieszkańców, którzy dokładają się do wspólnego budżetu, to swoista polisa ubezpieczeniowa i inwestycja w swoje otoczenie. Inwestowanie w twardą infrastrukturę (drogi, chodniki, mosty) chociaż bardzo potrzebne, okaże się niewystarczające, jeśli pominięci zostaną ludzie.

Pomoc społeczna wspiera ludzi w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i życia w godnych warunkach. Interweniuje w trudnych sytuacjach życiowych, wspiera usamodzielnianie i integrację społeczną osób, które tego potrzebują. Mimo ogromnego znaczenia działań systemu pomocy społecznej nie brakuje głosów, iż w Polsce działa on w sposób nieefektywny, co ma się odzwierciedlać w wysokich kosztach oraz zbyt niskim odsetku osób, które po czasie się usamodzielniają. Brakuje pracowników socjalnych, a osoby zatrudnione dostają nieproporcjonalnie niskie wynagrodzenia w stosunku do obciążeń, na jakie są narażone.

Pomoc instytucjonalna

Do instytucji pomocy społecznej należą:

- **regionalne ośrodki polityki społecznej** – koordynują politykę społeczną w zakresie pomocy na poziomie województw;
 - **powiatowe centra pomocy rodzinie** – działają na poziomie powiatów, nadzorują funkcjonowanie domów pomocy społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych (np. domów dziecka);
 - **ośrodki pomocy społecznej** – działają na poziomie gmin, bezpośrednio zajmują się świadczeniem pomocy;
 - **domy pomocy społecznej** – zapewniają całodobową opiekę osobom wymagającym wsparcia ze względu na wiek, niepełnosprawności lub choroby;
 - **placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego** – zajmują się wyspecjalizowanym doradztwem;
 - **ośrodki wsparcia** – zazwyczaj udzielają opieki i pomocy w ciągu dnia np. bezdomnym, osobom z zaburzeniami psychicznymi, matek z małymi dziećmi czy kobiet w ciąży;
 - **ośrodki interwencji kryzysowej** – pomagają w sytuacjach zagrażających zdrowiu, życiu i trudnych psychologicznie.
- Funkcjonowanie polityki społecznej na poziomie krajowym nadzoruje Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

Pomagać innym można również nie wychodząc z domu. Dobrym przykładem może być zgłaszanie administratorom mowy nienawiści na portalach społecznościowych, angażowanie się charytatywne internetowe akcje *crowdfundingowe* (możliwe dzięki takim portalom jak *zrzutka.pl*) czy współpraca przy kampaniach informacyjnych. Warto jednak pamiętać, że samo klikanie pozytywnych postów to jeszcze nie jest pomoc. I uważać na związany z tym *slacktywizm* – działanie, które nie przynosi żadnych wymiernych skutków, ale służy wyłącznie poprawieniu naszego samopoczucia.

Crowdfunding (finansowanie społecznościowe) - forma finansowania różnego rodzaju projektów przez społeczność, która jest lub zostanie wokół tych projektów zorganizowana. Przedsięwzięcie jest w takim przypadku finansowane poprzez dużą liczbę drobnych, jednorazowych wpłat dokonywanych przez osoby zainteresowane projektem. Upowszechnienie się Internetu pozwala na łatwe informowanie o projektach i tworzenie wokół nich społeczności, co przyczyniło się do rozwoju zjawiska crowdfundingu. Określenie to jest zwykle używane w odniesieniu do zbiórek prowadzonych na stworzonych w tym celu platformach internetowych, rzadziej także przy pomocy serwisów społecznościowych lub blogów. (Źródło: Wikipedia).

Slacktywizm - zlepek angielskich słów *slacker* (leń, obibok) oraz *activism* (aktywizm). Slacktywizm odnosi się do aktywizmu politycznego bądź społecznego, który nie powoduje istotnych praktycznych skutków, a jedynie przyczynia się do samozadowolenia osoby biorącej udział. Działania uznawane za slacktywizm zwykle są bardzo proste i nie wymagają zaangażowania od uczestników. (Źródło: Wikipedia).

Pomoc pozainstytucjonalna

Obok instytucji publicznych w pomoc społeczną angażuje się szereg innych podmiotów, w tym organizacje pozarządowe, kościoły czy przedsiębiorcy. Powstają wyspecjalizowane ośrodki odpowiadające na potrzeby grup o wyjątkowych potrzebach, prowadzone jest doradztwo, organizowane akcje i kampanie. Wiele podmiotów angażuje się w różne formy wolontariatu na rzecz osób potrzebujących (korepetycje i zajęcia dla dzieci, opieka nad osobami starszymi i schorowanymi, spędzanie czasu z osobami samotnymi, pomoc w codziennych obowiązkach). Przykładowe organizacje pozarządowe wspierające osoby zagrożone marginalizacją:

- Caritas – katolicka organizacja charytatywna działająca w Polsce oraz na całym świecie wspierająca m.in. osoby bezdomne;

- Fundacja Mimo Wszystko – organizacja wspierająca dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną i inne osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej;
- Kampania Przeciwko Homofobii – stowarzyszenie wspierające ofiary przemocy i dyskryminacji na tle orientacji seksualnej i tożsamości płciowej;

Wśród mniej codziennych, ale zdobywających popularność form pomocy pozainstytucjonalnej warto wiedzieć o:

Jadłodzielnia – punktach służących do nieodpłatnej wymiany żywności pomiędzy użytkownikami w ramach foodsharingu – idei dzielenia się żywnością, której mamy zbyt wiele.

W Polsce pierwsza jadłodzielnia powstała w 2016 roku w Warszawie; następne powstały m.in. w Toruniu, Wrocławiu i Poznaniu.

Giveboxach – punktach, w których nieodpłatnie wymienić może rzeczy i ubrania.

Sklepekach charytatywnych – sklepach, zwykle z używanymi rzeczami, z których dochód zasila działania społeczne. Sklepy charytatywne działają m.in. w Krakowie, Warszawie, Poznaniu, Koninie.

Givebox – rodzaj miejskiego mebla – najczęściej regału lub szafy ustawionej w licznie odwiedzanych miejscach, w którym można anonimowo, bezpłatnie pozostawiać i zabierać używane i niepotrzebne przedmioty użytkowe (odzież, zabawki, książki).

Jadłodzielnia – łatwo możesz sprawdzić, gdzie znajduje się najbliższa twojej miejscowości jadłodzielnia, wystarczy skorzystać z specjalnej mapy: <http://bit.ly/2uYHueQ>.

Przedsiębiorczość nie musi i nie powinna oznaczać tylko skupienia na maksymalizacji zysków.

Cele ekonomiczne można łączyć ze społecznymi. Takie założenie przyświeca przedsiębiorczości społecznej, która w swojej działalności pomocowej zrywa z nierówną relacją „daję – biorę”, a wprowadza współpracę i wzajemność w kontaktach z osobami w trudniejszej sytuacji. Przedsiębiorczość społeczną uważa się za jedną z najbardziej skutecznych i trwałych metod wspierania osób wyłączonej ze społeczeństwa.

Przedsiębiorstwo społeczne – przedsiębiorstwo nastawione na połączenie celów społecznych i gospodarczych. Taki podmiot gospodarczy, podobnie jak inne firmy, funkcjonuje na otwartym rynku pracy niezależnie od instytucji publicznych, ponosi ryzyko ekonomiczne i zapewnia zatrudnienie pracownikom. Z założenia jednak jego zyski mają być reinwestowane w realizację misji społecznej, a nie w dodatkowe wypłaty dla właścicieli kapitału. Pod kątem organizacyjnym przedsiębiorstwa społeczne charakteryzują się oddolnością, wspólnotowym sposobem działania i specyficznym, możliwie demokratycznym sposobem zarządzania. Istniejące przedsiębiorstwa społeczne w Polsce zajmują się np. edukacją, opieką, handlem, produkcją, usługami technicznymi czy gastronomią. Przedsiębiorstwami społecznymi mogą być spółdzielnie (np. socjalne, rolnicze, mieszkaniowe), stowarzyszenia, fundacje, zakłady aktywności zawodowej czy centra integracji społecznej. Na szczególną uwagę zasługują rozwijające się w skali kraju spółdzielnie socjalne.

Spółdzielnia socjalna – podmiot gospodarczy, który łączy w sobie cechy przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej. Celem istnienia spółdzielni jest pomoc osobom, które nie radzą sobie samodzielnie na rynku pracy. Spółdzielnię socjalną wyróżnia demokratyczny sposób funkcjonowania: każdy z członków jest zobowiązany pracować na jej rzecz i posiada jeden głos podczas głosowań, niezależnie od wszystkich pozostałych aspektów. Ewentualne zyski nie mogą być dzielone między członków, a powinny być inwestowane w rozwój lub działania społeczne. Spółdzielnię socjalną może

utworzyć kilka osób (co najmniej 5), które samodzielnie nie poradziłyby sobie z prowadzeniem działalności gospodarczej, ale razem mogą połączyć siły i sobie wzajemnie pomóc. Spółdzielnie są często współtworzone przez osoby w trudnej sytuacji i z niełatwą przeszłością, np. długotrwale bezrobotne, z niepełnosprawnościami, zmagające się z chorobami, uzależnieniami, bezdomne czy opuszczające zakłady karne. Spółdzielnie mogą być również zakładane przez organizacje pozarządowe i jednostki samorządu terytorialnego.

Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej (OWES) – instytucja wspierająca przedsiębiorstwa społeczne. Świadczy usługi doradcze i oferuje wsparcie (finansowe, szkoleniowe, organizacyjne i inne) dla podmiotów ekonomii społecznej oraz osób zainteresowanych ich założeniem. W całej Polsce działa obecnie ponad 50 OWES-ów podzielonych na województwa i subregiony (np. w województwie kujawsko-pomorskim są 4 subregiony).

Międzynarodowe zasady spółdzielcze

1. Dobrowolność i otwarte członkostwo:

Nikt, kto chce działać w spółdzielni, nie jest dyskryminowany, każdy ma równe uprawnienia, ale też obowiązki wobec wspólnoty.

2. Demokratyczna kontrola członkowska:

Spółdzielnie są organizacjami zarządzanymi i kontrolowanymi przez członków w demokratyczny sposób.

3. Ekonomiczne uczestnictwo członka:

Członkowie składają się na majątek spółdzielni i demokratycznie go kontrolują. Część majątku jest niepodzielna i stanowi własność spółdzielni.

4. Autonomia i niezależność:

Spółdzielnie są samorządowymi, samopomocowymi organizacjami. Jeśli korzystają ze wsparcia źródeł zewnętrznych, to z zapewnieniem niezależności i demokratycznego zarządzania.

5. Kształcenie, szkolenie, informacja:

Spółdzielnie zapewniają swoim członkom możliwość kształcenia i szkolenia.

6. Współpraca między spółdzielniami:

Spółdzielnie starają się służyć swoim członkom w sposób najbardziej efektywny oraz wzmacniać ruch spółdzielczy poprzez szeroką współpracę.

7. Troska o społeczność lokalną:

Spółdzielnie działają na rzecz rozwoju społeczności lokalnych.

(...)

Spółdzielnie dzisiaj

Współczesne spółdzielnie działają w najróżniejszych branżach. Dla niektórych najważniejszy jest społeczny aspekt przedsięwzięcia (działanie na rzecz osób słabszych, włączanie ich do gospodarki); inni koncentrują się na działalności biznesowej – atrakcyjne pozostają jednak dla nich wartości spółdzielcze – jak ta o demokratycznym zarządzaniu. W takich spółdzielniach członkowie chcą przede wszystkim realizować swoje pasje i robić coś wspólnie. Uważają oni taką formę działalności za bardziej sprawiedliwą. Poniżej zamieszczony jest adres strony internetowej poświęconej ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim, gdzie znajdują się przykłady m.in. spółdzielni, które działają w różnych obszarach i realizują różne cele.

www.es.rops.torun.pl

Więcej informacji o podmiotach ekonomii społecznej działających w naszym kraju na stronie Departamentu Ekonomii Społecznej i Solidarnej pod adresem:

www.ekonomiaspoleczna.gov.pl

Zbudowanie silnej wspólnoty przekłada się na wysoką jakość życia jej członków dzięki poprawie bezpieczeństwa, jakości przestrzeni wspólnych, jakości usług publicznych oraz wzajemnym wsparciu. W Polsce obserwuje się wzrost zaangażowania społecznego mieszkańców, ale wciąż ponad połowa z nas nie udziela się lokalnie ani nie działa w żadnej organizacji o charakterze obywatelskim. Wg badania CBOS z 2018 r. 18% Polaków angażuje się w działalność w jednej organizacji, a 22% w co najmniej dwóch. Statystyki wskazują, że częściej aktywne są osoby ponadprzeciętnie zaangażowane religijnie, posiadające wyższe wykształcenie, o dobrej sytuacji zawodowej i materialnej oraz mieszkające w największych miastach. Najmniej zaangażowani w działalność obywatelską są robotnicy niewykwalifikowani, renciści i gospodynie domowe. Polacy najczęściej poświęcają się pracy społecznej na rzecz swojej społeczności lokalnej lub osób potrzebujących. Największą popularnością wśród organizacji obywatelskich cieszą się organizacje charytatywne (przede wszystkim pomagające dzieciom) oraz działające na rzecz szkolnictwa i oświaty (w tym komitety rodzicielskie i rady rodziców). Najbardziej angażującym wydarzeniem charytatywnym w kraju jest coroczna edycja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, podczas której prowadzona jest ogólnopolska zbiórka na sprzęt medyczny. Jest to unikatowe wydarzenie również w skali europejskiej i światowej.

Idea małych ojczyzn

Mała ojczyzna – przestrzeń stanowiąca najbliższe otoczenie, w której jednostka żyje i z którą się czuje emocjonalnie związana. Posiada wymiar geograficzny, społeczny, kulturowy i symboliczny. Najczęściej nazywa się tak rodzinną miejscowość, gminę lub region.

Patriotyzm lokalny – przywiązanie i miłość do małej ojczyzny. Może mieć wiele wymiarów, od dbania o wspólną przestrzeń i pomocy członkom wspólnoty, przez udział w wyborach i ważnych wydarzeniach, po chęć związania życia z danym miejscem i kibicowanie jej reprezentantom (np. klubom sportowym czy wybitnym mieszkańcom). Od lokalizmu patriotyzm lokalny różni się otwartością względem innych jednostek lub grup.

Społeczeństwo obywatelskie – społeczeństwo, które charakteryzuje się aktywnością i zdolnością do samoorganizacji bez impulsu ze strony władzy państwowej. Funkcjonowanie takiego społeczeństwa opiera się o demokratyczne mechanizmy, wolność słowa, równość wobec prawa, wolność zrzeszania się i podejmowania różnych inicjatyw.

Organizacje społeczne

Organizacja społeczna – forma zrzeszenia się ludzi na rzecz uporządkowania wspólnego życia i działania. Organizacje społeczne dzielą się na organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje), traktowane jak organizacje pozarządowe (spółdzielnie socjalne, spółki prawa handlowego nie działające dla zysku, wspólnoty), a także nieoficjalne (grupy mieszkańców, pasjonatów).

Organizacja pozarządowa (NGO) – organizacja działająca na rzecz wybranego interesu publicznego i nie działająca w celu osiągnięcia zysku.

Stowarzyszenie – organizacja pozarządowa, która jest powoływana przez grupę osób o wspólnych celach lub zainteresowaniach. Cele, programy działania i struktury organizacyjne są określane przez członków stowarzyszenia, a działalność jest oparta na ich pracy społecznej.

Fundacja – rodzaj organizacji pozarządowej dysponującej kapitałem przeznaczonym na określony cel oraz statutem, który określa reguły dysponowania tym kapitałem. Fundacje nie mają członków, a o celu i zasadach działania decydują ich założyciele.

Znane organizacje pozarządowe

Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy – organizacja działająca na rzecz ochrony zdrowia w Polsce, która raz do roku organizuje wielką zbiórkę pieniędzy, które są przeznaczone przede wszystkim na zakup sprzętu medycznego do szpitali oraz programy medyczne i edukacyjne.

Polska Akcja Humanitarna – organizacja, której celem jest udzielanie pomocy humanitarnej i rozwojowej ludziom dotkniętym skutkami klęsk żywiołowych i konfliktów zbrojnych. W Polsce prowadzi m.in. program dożywiania dzieci Pajacyk.

WWF Polska - organizacja pozarządowa i ekologiczna o charakterze międzynarodowym powstała w 1961 roku. Misją WWF jest powstrzymanie degradacji środowiska naturalnego Ziemi i stworzenie przyszłości, w której ludzie będą żyli w harmonii z przyrodą.

Greenpeace – międzynarodowa organizacja działająca na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Podejmuje największe problemy ekologiczne, prowadząc działania popularyzatorskie i edukacyjne. Wiele akcji ma charakter kontrowersyjny.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka – organizacja działająca na rzecz ochrony praw człowieka. Monitoruje działalność instytucji, od których zależy stan praworządności w Polsce, prowadzi warsztaty wokół tematyki praw człowieka oraz wspiera indywidualne sprawy.

Amnesty International – międzynarodowa organizacja pozarządowa, której celem jest zapobieganie naruszeniom praw człowieka poprzez wszelkie pokojowe akcje obywatelskie

W działalność jakich organizacji młodzież się angażować?

- Organizacje działające na terenie szkoły (spółdzielnie uczniowskie, redakcje mediów szkolnych);
- Organizacje charytatywne działające na rzecz osób potrzebujących;
- Organizacje, kluby sportowe;
- Organizacje młodzieżowe (np. harcerstwo, kluby młodzieżowe);
- Organizacje artystyczne (np. chór, orkiestra, zespół taneczny, teatralny);
- Towarzystwa przyjaciół zwierząt, opieki nad zwierzętami;
- Organizacje działające na rzecz ochrony środowiska naturalnego;
- Stowarzyszenia miłośników miasta, wsi, regionu;
- Organizacje tworzone wokół specyficznych pasji, hobby;
- Organizacje, stowarzyszenia turystyczne.